

महाराष्ट्र शासन-जलसंपदा विभाग
समन्वय समिती
गट ब(अराजपत्रित) व गट क सरळसेवा भरती
अभ्यासक्रम

१) पदाचे नांव- वरिष्ठ वैज्ञानिक सहाय्यक

विषय	प्रश्नसंख्या	गुण	दर्जा	माध्यम	परीक्षेचा कालावधी	प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप
मराठी	१५	३०	पदवी	मराठी	दोन तास	वस्तुनिष्ठ बहुपर्यायी
इंग्रजी	१५	३०	पदवी	इंग्रजी		
सामान्य ज्ञान	१५	३०	पदव्युत्तर पदवी	मराठी व		
बौद्धिक चाचणी	१५	३०	पदव्युत्तर पदवी	इंग्रजी		
तांत्रिक	४०	८०	पदव्युत्तर पदवी	इंग्रजी		

:- अभ्यासक्रम :-

मराठी, इंग्रजी, सामान्य ज्ञान, बौद्धिक चाचणी व तांत्रिक या विषयामध्ये खालील घटक/उपघटकांचा समावेश असेल

अ.क्र.	घटक व उपघटक
१.	मराठी <ul style="list-style-type: none"> • सर्वसाधारण शब्दसंग्रह • वाक्यरचना • व्याकरण • म्हणी व वाक्यप्रचार यांचा अर्थ आणि उपयोग • उतान्यावरील प्रश्न
२.	इंग्रजी <ul style="list-style-type: none"> • General Vocabulary • Sentence Structure • Grammar • Idioms & Phrases - their meaning and use • Comprehension
३.	सामान्य ज्ञान <ul style="list-style-type: none"> • भारताचा इतिहास, भारतीय राष्ट्रीय चळवळ, महाराष्ट्रातील महत्वाच्या घटनांसह • महाराष्ट्र भारत जागतिक भूगोल — भौतिक, सामाजिक, आर्थिक भूगोल • भारत आणि महाराष्ट्र — राज्य आणि शासन, राज्यघटना, राजकीय व्यवस्था, पंचायती राज, सार्वजनिक धोरण, हक्काचे मुद्दे • आर्थिक आणि सामाजिक विकास — शाश्वत विकास ध्येये, गरिबी समावेशन, लोकसंख्याशास्त्र, सामाजिक क्षेत्रातील उपक्रम • सामान्य विज्ञान व तंत्रज्ञान • पर्यावरणीय परीस्थितीतील जैवविविधता हवामान बदल, सामाजिक समस्या, मानव विकास व पर्यावरण • भारतीय अर्थव्यवस्था, विकास विषयक अर्थशास्त्र, वृद्धी आणि विकास • चालू घडामोडी — आंतरराष्ट्रीय, राष्ट्रीय, महाराष्ट्रासह • कृषि आणि ग्रामीण विकास • महाराष्ट्रातील विविध जिल्हाचा भूगोल, सामाजिक इतिहास, हवामान इत्यादि स्थानिक बाबी / वैशिष्ट्ये

४.	बौद्धिक चाचणी <ul style="list-style-type: none"> सामान्य बुद्धीमापन व आकलन तर्क आधारीत प्रश्न अंकगणित आधारीत प्रश्न
५.	तांत्रिक भौतिक शास्त्र, रसायन शास्त्र, भुगर्भ शास्त्र व कृषी (मृद शास्त्र /कृषी रसायन शास्त्र) यामधील पदव्युत्तर पदवी दर्जाचा अभ्यासक्रम

२) पदाचे नांव- निम्नश्रेणी लघुटंखलेखक (मराठी/इंग्रजी)

विषय	प्रश्नसंख्या	गुण	दर्जा	माध्यम	परीक्षेचा कालावधी	प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप
मराठी	१५	३०	माध्यमिक शालांत परीक्षा (S.S.C.)	मराठी	एक तास पंधरा मिनिटे	वस्तुनिष्ठ बहुपर्यायी
इंग्रजी	१५	३०	माध्यमिक शालांत परीक्षा (S.S.C.)	इंग्रजी		
सामान्य ज्ञान	१५	३०	माध्यमिक शालांत परीक्षा (S.S.C.)	मराठी व इंग्रजी		
बौद्धिक चाचणी	१५	३०	माध्यमिक शालांत परीक्षा (S.S.C.)	मराठी व इंग्रजी		

:- अभ्यासक्रम :-

मराठी, इंग्रजी, सामान्य ज्ञान व बौद्धिक चाचणी या विषयामध्ये खालील घटक/उपघटकांचा समावेश असेल

अ.क्र.	घटक व उपघटक
१.	मराठी <ul style="list-style-type: none"> सर्वसाधारण शब्दसंग्रह वाक्यरचना व्याकरण म्हणी व वाक्यप्रचार यांचा अर्थ आणि उपयोग उतान्यावरील प्रश्न
२.	इंग्रजी <ul style="list-style-type: none"> General Vocabulary Sentence Structure Grammar Idioms & Phrases - their meaning and use Comprehension
३.	सामान्य ज्ञान <ul style="list-style-type: none"> आधुनिक भारताचा इतिहास भारताचा व महाराष्ट्राचा भुगोल भारतीय अर्थव्यवस्था ग्रामप्रशासन, जिल्हा प्रशासन, राज्य प्रशासन — रचना संघटन , कार्ये महाराष्ट्रातील समाज सुधारक चालु घडामोडी भारताचे शेजारील राष्ट्रांशी संबंध कृषि आणि ग्रामीण विकास महाराष्ट्रातील विविध जिल्हाचा भुगोल, सामाजिक इतिहास, हवामान इत्यादि स्थानिक बाबी / वैशिष्ट्ये

४.	बौद्धिक चाचणी <ul style="list-style-type: none"> • सामान्य बुद्धीमापन व आकलन • तर्क आधारीत प्रश्न • अंकगणित आधारीत प्रश्न
----	--

टीप :- १. लघुलेखन चाचणी स्वतंत्रपणे घेणेत येईल.

२. लेखी परिक्षेत १२० गुणांपैकी किमान ५४ गुण मिळविलेले उमेदवार लघुलेखन चाचणीस पात्र राहतील.

३) पदाचे नांव- कनिष्ठ वैज्ञानिक सहाय्यक

विषय	प्रश्नसंख्या	गुण	दर्जा	माध्यम	परीक्षेचा कालावधी	प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप
मराठी	१५	३०	पदवी	मराठी	दोन तास	वस्तुनिष्ठ बहुपर्यायी
इंग्रजी	१५	३०	पदवी	इंग्रजी		
सामान्य ज्ञान	१५	३०	पदव्युत्तर पदवी	मराठी व		
बौद्धिक चाचणी	१५	३०	पदव्युत्तर पदवी	इंग्रजी		
तांत्रिक	४०	८०	पदव्युत्तर पदवी	इंग्रजी		

:- अभ्यासक्रम :-

मराठी, इंग्रजी, सामान्य ज्ञान, बौद्धिक चाचणी व तांत्रिक या विषयामध्ये खालील घटक/उपघटकांचा समावेश असेल

अ.क्र.	घटक व उपघटक
१.	मराठी <ul style="list-style-type: none"> • सर्वसाधारण शब्दसंग्रह • वाक्यरचना • व्याकरण • म्हणी व वाक्यप्रचार यांचा अर्थ आणि उपयोग • उताऱ्यावरील प्रश्न
२.	इंग्रजी <ul style="list-style-type: none"> • General Vocabulary • Sentence Structure • Grammar • Idioms & Phrases - their meaning and use • Comprehension
३.	सामान्य ज्ञान <ul style="list-style-type: none"> • भारताचा इतिहास, भारतीय राष्ट्रीय चळवळ, महाराष्ट्रातील महत्वाच्या घटनांसह • महाराष्ट्र भारत जागतिक भूगोल — भौतिक, सामाजिक, आर्थिक भूगोल • भारत आणि महाराष्ट्र — राज्य आणि शासन, राज्यघटना, राजकीय व्यवस्था, पचायती राज, सार्वजनिक धोरण, हक्काचे मुद्दे • आर्थिक आणि सामाजिक विकास — शाश्वत विकास ध्येये, गरिबी समावेशन, लोकसंख्याशास्त्र, सामाजिक क्षेत्रातील उपक्रम • सामान्य विज्ञान व तंत्रज्ञान • पर्यावरणीय परीस्थितीतील जैवविविधता हवामान बदल, सामाजिक समस्या, मानव विकास व पर्यावरण • भारतीय अर्थव्यवस्था, विकास विषयक अर्थशास्त्र, वृद्धी आणि विकास • चालू घडामोडी — आंतरराष्ट्रीय, राष्ट्रीय, महाराष्ट्रासह • कृषि आणि ग्रामीण विकास • महाराष्ट्रातील विविध जिल्हाचा भूगोल, सामाजिक इतिहास, हवामान इत्यादि स्थानिक बाबी / वैशिष्ट्ये

४.	बौद्धिक चाचणी <ul style="list-style-type: none"> सामान्य बुद्धीमापन व आकलन तर्क आधारीत प्रश्न अंकगणित आधारीत प्रश्न
५.	तांत्रिक भौतिक शास्त्र, रसायन शास्त्र, भुगर्भ शास्त्र व कृषी (मृद शास्त्र /कृषी रसायन शास्त्र) यामधील पदव्युत्तर पदवी दर्जाचा अभ्यासक्रम

४) पदाचे नांव- भू वैज्ञानिक सहाय्यक पदांकरितांचा अभ्यासक्रम

विषय	प्रश्नसंख्या	गुण	दर्जा	माध्यम	परीक्षेचा कालावधी	प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप
मराठी	१५	३०	बारावी	मराठी	दोन तास	वस्तुनिष्ठ बहुपर्यायी
इंग्रजी	१५	३०	बारावी	इंग्रजी		
सामान्य ज्ञान	१५	३०	पदवी	मराठी व		
बौद्धिक चाचणी	१५	३०	पदवी	इंग्रजी		
तांत्रिक	४०	८०	पदवी	इंग्रजी		

:- अभ्यासक्रम :-

मराठी, इंग्रजी, सामान्य ज्ञान, बौद्धिक चाचणी व तांत्रिक या विषयामध्ये खालील घटक/उपघटकांचा समावेश असेल

अ.क्र.	घटक व उपघटक
१.	मराठी <ul style="list-style-type: none"> सर्वसाधारण शब्दसंग्रह वाक्यरचना व्याकरण म्हणी व वाक्प्रचार यांचा अर्थ आणि उपयोग उताऱ्यावरील प्रश्न
२.	इंग्रजी <ul style="list-style-type: none"> General Vocabulary Sentence Structure Grammar Idioms & Phrases - their meaning and use Comprehension
३.	सामान्य ज्ञान <ul style="list-style-type: none"> भारताचा इतिहास, भारतीय राष्ट्रीय चळवळ, महाराष्ट्रातील महत्वाच्या घटनांसह महाराष्ट्र भारत जागतीक भूगोल — भौतिक, सामाजिक, आर्थिक भूगोल भारत आणि महाराष्ट्र — राज्य आणि शासन, राज्यघटना, राजकीय व्यवस्था, पचायती राज, सार्वजनिक धोरण, हक्काचे मुद्दे आर्थिक आणि सामाजिक विकास — शाश्वत विकास ध्येये, गरिबी समावेशन, लोकसंख्याशास्त्र, सामाजिक क्षेत्रातील उपक्रम सामान्य विज्ञान व तंत्रज्ञान पर्यावरणीय परीस्थितीतील जैवविविधता हवामान बदल, सामाजिक समस्या, मानव विकास व पर्यावरण

	<ul style="list-style-type: none"> • भारतीय अर्थव्यवस्था, विकास विषयक अर्थशास्त्र, वृद्धी आणि विकास • चालु घडामोडी — आंतरराष्ट्रीय, राष्ट्रीय, महाराष्ट्रासह • कृषि आणि ग्रामीण विकास • महाराष्ट्रातील विविध जिल्हाचा भुगोल, सामाजिक इतिहास, हवामान इत्यादि स्थानिक बाबी / वैशिष्ट्ये
४.	बौद्धिक चाचणी <ul style="list-style-type: none"> • सामान्य बुद्धीमापन व आकलन • तर्क आधारीत प्रश्न • अंकगणित आधारीत प्रश्न
५.	तांत्रिक भुगर्भ शास्त्र व उपयोजित भुगर्भ शास्त्र या विषयातील पदवी दर्जाचा अभ्यासक्रम

५)पदाचे नांव- आरेखक

विषय	प्रश्नसंख्या	गुण	दर्जा	माध्यम	परीक्षेचा कालावधी	प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप
मराठी	१५	३०	माध्यमिक शालांत परीक्षा (S.S.C.)	मराठी	दोन तास	वस्तुनिष्ठ बहुपर्यायी
इंग्रजी	१५	३०	माध्यमिक शालांत परीक्षा (S.S.C.)	इंग्रजी		
सामान्य अध्ययन	१५	३०	माध्यमिक शालांत परीक्षा (S.S.C.)	मराठी व इंग्रजी		
बौद्धिक चाचणी	१५	३०	माध्यमिक शालांत परीक्षा (S.S.C.)	मराठी व इंग्रजी		
तांत्रिक	४०	८०	पदविका	इंग्रजी		

:- अभ्यासक्रम :-

मराठी, इंग्रजी, सामान्य ज्ञान व बौद्धिक चाचणी या विषयामध्ये खालील घटक/उपघटकांचा समावेश असेल

अ.क्र.	घटक व उपघटक
१.	मराठी <ul style="list-style-type: none"> • सर्वसाधारण शब्दसंग्रह • वाक्यरचना • व्याकरण • म्हणी व वाक्प्रचार यांचा अर्थ आणि उपयोग • उतान्यावरील प्रश्न
२.	इंग्रजी <ul style="list-style-type: none"> • General Vocabulary • Sentence Structure • Grammar • Idioms & Phrases - their meaning and use • Comprehension
३.	सामान्य ज्ञान <ul style="list-style-type: none"> • आधुनिक भारताचा इतिहास • भारताचा व महाराष्ट्राचा भुगोल • भारतीय अर्थव्यवस्था • ग्रामप्रशासन, जिल्हा प्रशासन, राज्य प्रशासन — रचना संघटन , कार्ये

	<ul style="list-style-type: none"> महाराष्ट्रातील समाज सुधारक चालु घडामोडी भारताचे शेजारील राष्ट्रांशी संबंध कृषि आणि ग्रामीण विकास महाराष्ट्रातील विविध जिल्हाचा भुगोल, सामाजिक इतिहास, हवामान इत्यादि स्थानिक बाबी / वैशिष्ट्ये
४.	बौद्धिक चाचणी <ul style="list-style-type: none"> सामान्य बुद्धीमापन व आकलन तर्क आधारीत प्रश्न अंकगणित आधारीत प्रश्न
५.	तांत्रिक स्थापत्य, यांत्रिकी व विद्युत अभियांत्रिकी मधील पदविका दर्जाचा अभ्यासक्रम

६) पदाचे नाव- सहाय्यक आरेखक

विषय	प्रश्नसंख्या	गुण	दर्जा	माध्यम	परीक्षेचा कालावधी	प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप
मराठी	१५	३०	माध्यमिक शालांत परीक्षा (S.S.C.)	मराठी	दोन तास	वस्तुनिष्ठ बहुपर्यायी
इंग्रजी	१५	३०	माध्यमिक शालांत परीक्षा (S.S.C.)	इंग्रजी		
सामान्य अध्ययन	१५	३०	माध्यमिक शालांत परीक्षा (S.S.C.)	मराठी व इंग्रजी		
बौद्धिक चाचणी	१५	३०	माध्यमिक शालांत परीक्षा (S.S.C.)	मराठी व इंग्रजी		
तांत्रिक	४०	८०	पदविका	इंग्रजी		

:- अभ्यासक्रम :-

मराठी, इंग्रजी, सामान्य ज्ञान व बौद्धिक चाचणी या विषयामध्ये खालील घटक/उपघटकांचा समावेश असेल

अ.क्र.	घटक व उपघटक
१.	मराठी <ul style="list-style-type: none"> सर्वसाधारण शब्दसंग्रह वाक्यरचना व्याकरण म्हणी व वाक्प्रचार यांचा अर्थ आणि उपयोग उतान्यावरील प्रश्न
२.	इंग्रजी <ul style="list-style-type: none"> General Vocabulary Sentence Structure Grammar Idioms & Phrases - their meaning and use Comprehension
३.	सामान्य ज्ञान <ul style="list-style-type: none"> आधुनिक भारताचा इतिहास भारताचा व महाराष्ट्राचा भुगोल भारतीय अर्थव्यवस्था

	<ul style="list-style-type: none"> ग्रामप्रशासन, जिल्हा प्रशासन, राज्य प्रशासन — रचना संघटन , कार्ये महाराष्ट्रातील समाज सुधारक चालु घडामोडी भारताचे शेजारील राष्ट्रांशी संबंध कृषि आणि ग्रामीण विकास महाराष्ट्रातील विविध जिल्हाचा भुगोल, सामाजिक इतिहास, हवामान इत्यादि स्थानिक बाबी / वैशिष्ट्ये
४.	बौद्धिक चाचणी <ul style="list-style-type: none"> सामान्य बुद्धीमापन व आकलन तर्क आधारीत प्रश्न अंकगणित आधारीत प्रश्न
५.	तांत्रिक <ul style="list-style-type: none"> स्थापत्य, यांत्रिकी व विद्युत अभियांत्रिकी मधील पदविका दर्जाचा अभ्यासक्रम

७) पदाचे नांव- स्थापत्य अभियांत्रिकी सहाय्यक

विषय	प्रश्नसंख्या	गुण	दर्जा	माध्यम	परीक्षेचा कालावधी	प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप
मराठी	१५	३०	माध्यमिक शालांत परीक्षा (S.S.C.)	मराठी	दोन तास	वस्तुनिष्ठ बहुपर्यायी
इंग्रजी	१५	३०	माध्यमिक शालांत परीक्षा (S.S.C.)	इंग्रजी		
सामान्य ज्ञान	१५	३०	माध्यमिक शालांत परीक्षा (S.S.C.)	मराठी व इंग्रजी		
बौद्धिक चाचणी	१५	३०	माध्यमिक शालांत परीक्षा (S.S.C.)			
तांत्रिक	४०	८०	पदविका	इंग्रजी		

:- अभ्यासक्रम :-

मराठी, इंग्रजी, सामान्य ज्ञान ,बौद्धिक चाचणी व तांत्रिक या विषयामध्ये खालील घटक/उपघटकांचा समावेश असेल

अ.क्र.	घटक व उपघटक
१.	मराठी (दहावी) <ul style="list-style-type: none"> सर्वसाधारण शब्दसंग्रह वाक्यरचना व्याकरण म्हणी व वाक्यप्रचार यांचा अर्थ आणि उपयोग उतान्यावरील प्रश्न
२.	इंग्रजी (दहावी) <ul style="list-style-type: none"> General Vocabulary Sentence Structure Grammar Idioms & Phrases - their meaning and use Comprehension
३.	सामान्य ज्ञान (दहावी) <ul style="list-style-type: none"> आधुनिक भारताचा इतिहास भारताचा व महाराष्ट्राचा भुगोल भारतीय अर्थव्यवस्था

	<ul style="list-style-type: none"> ग्रामप्रशासन, जिल्हा प्रशासन, राज्य प्रशासन — रचना संघटन , कार्ये महाराष्ट्रातील समाज सुधारक चालु घडामोडी भारताचे शेजारील राष्ट्रांशी संबंध कृषि आणि ग्रामीण विकास महाराष्ट्रातील विविध जिल्हाचा भूगोल, सामाजिक इतिहास, हवामान इत्यादि स्थानिक बाबी / वैशिष्ट्ये
४.	बौद्धिक चाचणी (दहावी) <ul style="list-style-type: none"> सामान्य बुद्धीमापन व आकलन तर्क आधारीत प्रश्न अंकगणित आधारीत प्रश्न
५.	तांत्रिक <ul style="list-style-type: none"> स्थापत्य अभियांत्रिकी मधील पदविका दर्जाचा अभ्यासक्रम

८) पदाचे नांव-प्रयोगशाळा सहाय्यक

विषय	प्रश्नसंख्या	गुण	दर्जा	माध्यम	परीक्षेचा कालावधी	प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप
मराठी	१५	३०	बारावी	मराठी	दोन तास	वस्तुनिष्ठ बहुपर्यायी
इंग्रजी	१५	३०	बारावी	इंग्रजी		
सामान्य ज्ञान	१५	३०	पदवी	मराठी व इंग्रजी		
बौद्धिक चाचणी	१५	३०	पदवी			
तांत्रिक	४०	८०	पदवी	इंग्रजी		

:- अभ्यासक्रम :-

मराठी, इंग्रजी, सामान्य ज्ञान, बौद्धिक चाचणी व तांत्रिक या विषयामध्ये खालील घटक/उपघटकांचा समावेश असेल

अ.क्र.	घटक व उपघटक
१.	मराठी <ul style="list-style-type: none"> सर्वसाधारण शब्दसंग्रह वाक्यरचना व्याकरण म्हणी व वाक्प्रचार यांचा अर्थ आणि उपयोग उतान्यावरील प्रश्न
२.	इंग्रजी <ul style="list-style-type: none"> General Vocabulary Sentence Structure Grammar Idioms & Phrases - their meaning and use Comprehension
३.	सामान्य ज्ञान <ul style="list-style-type: none"> भारताचा इतिहास, भारतीय राष्ट्रीय चळवळ, महाराष्ट्रातील महत्वाच्या घटनांसह महाराष्ट्र भारत जागतीक भूगोल — भौतिक, सामाजिक, आर्थिक भूगोल भारत आणि महाराष्ट्र — राज्य आणि शासन, राज्यघटना, राजकीय व्यवस्था, पंचायती राज, सार्वजनिक धोरण, हक्काचे मुद्दे

	<ul style="list-style-type: none"> आर्थिक आणि सामाजिक विकास — शाश्वत विकास ध्येये, गरिबी समावेशन, लोकसंख्याशास्त्र, सामाजिक क्षेत्रातील उपक्रम सामान्य विज्ञान व तंत्रज्ञान पर्यावरणीय परीस्थितीतील जैवविविधता हवामान बदल, सामाजिक समस्या, मानव विकास व पर्यावरण भारतीय अर्थव्यवस्था, विकास विषयक अर्थशास्त्र, वृद्धी आणि विकास चालु घडामोडी — आंतरराष्ट्रीय, राष्ट्रीय, महाराष्ट्रासह कृषि आणि ग्रामीण विकास महाराष्ट्रातील विविध जिल्हाचा भुगोल, सामाजिक इतिहास, हवामान इत्यादि स्थानिक बाबी / वैशिष्ट्ये
४.	बौद्धिक चाचणी <ul style="list-style-type: none"> सामान्य बुद्धीमापन व आकलन तर्क आधारीत प्रश्न अंकगणित आधारीत प्रश्न
५.	तांत्रिक अभ्यासक्रम भौतिक शास्त्र, रसायन शास्त्र, भुगर्भ शास्त्र व कृषी यामधील पदवी दर्जाचा अभ्यासक्रम

९) पदाचे नांव- अनुरेखक

विषय	प्रश्नसंख्या	गुण	दर्जा	माध्यम	परीक्षेचा कालावधी	प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप
मराठी	१५	३०	माध्यमिक शालांत परीक्षा (S.S.C.)	मराठी	दोन तास	वस्तुनिष्ठ बहुपर्यायी
इंग्रजी	१५	३०	माध्यमिक शालांत परीक्षा (S.S.C.)	इंग्रजी		
सामान्य ज्ञान	१५	३०	माध्यमिक शालांत परीक्षा (S.S.C.)	मराठी व इंग्रजी		
बौद्धिक चाचणी	१५	३०	माध्यमिक शालांत परीक्षा (S.S.C.)			
तांत्रिक	४०	८०	माध्यमिक शालांत परीक्षा (S.S.C.) व अनुरेखक संबंधीत प्रश्न			

-: अभ्यासक्रम :-

मराठी, इंग्रजी, सामान्य ज्ञान, बौद्धिक चाचणी व तांत्रिक या विषयामध्ये खालील घटक/उपघटकांचा समावेश असेल

अ.क्र.	घटक व उपघटक
१.	मराठी (दहावी) <ul style="list-style-type: none"> सर्वसाधारण शब्दसंग्रह वाक्यरचना व्याकरण म्हणी व वाक्प्रचार यांचा अर्थ आणि उपयोग उतान्यावरील प्रश्न
२.	इंग्रजी (दहावी) <ul style="list-style-type: none"> General Vocabulary Sentence Structure Grammar

	<ul style="list-style-type: none"> • Idioms & Phrases – their meaning and use • Comprehension
३.	<p>सामान्य ज्ञान (दहावी)</p> <ul style="list-style-type: none"> • आधुनिक भारताचा इतिहास • भारताचा व महाराष्ट्राचा भुगोल • भारतीय अर्थव्यवस्था • ग्रामप्रशासन, जिल्हा प्रशासन, राज्य प्रशासन – रचना संघटन , कार्ये • महाराष्ट्रातील समाज सुधारक • चालु घडामोडी • भारताचे शेजारील राष्ट्रांशी संबंध • कृषि आणि ग्रामीण विकास • महाराष्ट्रातील विविध जिल्हाचा भुगोल, सामाजिक इतिहास, हवामान इत्यादि स्थानिक बाबी / वैशिष्ट्ये
४.	<p>बौद्धिक चाचणी (दहावी)</p> <ul style="list-style-type: none"> • सामान्य बुद्धीमापन व आकलन • तर्क आधारीत प्रश्न • अंकगणित आधारीत प्रश्न
५.	<p>तांत्रिक</p> <p>शासनाच्या औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेचा आरेखक स्थापत्य ह्या दर्जाचा अभ्यासक्रम</p>

१०) पदाचे नाव-दप्तर कारकुन, मोजणीदार व कालवा निरीक्षक

विषय	प्रश्नसंख्या	गुण	दर्जा	माध्यम	परीक्षेचा कालावधी	प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप
मराठी	२५	५०	बारावी	मराठी	दोन तास	वस्तुनिष्ठ बहुपर्यायी
इंग्रजी	२५	५०	बारावी	इंग्रजी		
सामान्य ज्ञान	२५	५०	पदवी	मराठी व		
बौद्धिक चाचणी	२५	५०	पदवी	इंग्रजी		

:- अभ्यासक्रम :-

मराठी, इंग्रजी, सामान्य ज्ञान व बौद्धिक चाचणी या विषयामध्ये खालील घटक/उपघटकांचा समावेश असेल

अ.क्र.	घटक व उपघटक
१.	<p>मराठी</p> <ul style="list-style-type: none"> • सर्वसाधारण शब्दसंग्रह • वाक्यरचना • व्याकरण • म्हणी व वाक्यप्रचार यांचा अर्थ आणि उपयोग • उतान्यावरील प्रश्न
२.	<p>इंग्रजी</p> <ul style="list-style-type: none"> • General Vocabulary • Sentence Structure • Grammar • Idioms & Phrases - their meaning and use • Comprehension
३.	<p>सामान्य ज्ञान</p> <ul style="list-style-type: none"> • भारताचा इतिहास, भारतीय राष्ट्रीय चळवळ, महाराष्ट्रातील महत्वाच्या घटनांसह

	<ul style="list-style-type: none"> • महाराष्ट्र भारत जागतीक भूगोल — भौतिक, सामाजिक, आर्थिक भूगोल • भारत आणि महाराष्ट्र — राज्य आणि शासन, राज्यघटना, राजकीय व्यवस्था, पंचायती राज, सार्वजनिक धोरण, हक्काचे मुद्दे • आर्थिक आणि सामाजिक विकास — शाश्वत विकास ध्येये, गरिबी समावेशन, लोकसंख्याशास्त्र, सामाजिक क्षेत्रातील उपक्रम • सामान्य विज्ञान व तंत्रज्ञान • पर्यावरणीय परीस्थितीतील जैवविविधता हवामान बदल, सामाजिक समस्या, मानव विकास व पर्यावरण • भारतीय अर्थव्यवस्था, विकास विषयक अर्थशास्त्र, वृद्धी आणि विकास • चालु घडामोडी — आंतरराष्ट्रीय, राष्ट्रीय, महाराष्ट्रासह • कृषि आणि ग्रामीण विकास • महाराष्ट्रातील विविध जिल्हाचा भुगोल, सामाजिक इतिहास, हवामान इत्यादि स्थानिक बाबी / वैशिष्ट्ये
४.	बौद्धिक चाचणी <ul style="list-style-type: none"> • सामान्य बुद्धीमापन व आकलन • तर्क आधारीत प्रश्न • अंकगणित आधारीत प्रश्न

११) पदाचे नांव- सहाय्यक भांडारपाल

विषय	प्रश्नसंख्या	गुण	दर्जा	माध्यम	परीक्षेचा कालावधी	प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप
मराठी	२५	५०	माध्यमिक शालांत परीक्षा (S.S.C.)	मराठी	दोन तास	वस्तुनिष्ठ बहुपर्यायी
इंग्रजी	२५	५०	माध्यमिक शालांत परीक्षा (S.S.C.)	इंग्रजी		
सामान्य ज्ञान	२५	५०	माध्यमिक शालांत परीक्षा (S.S.C.)	मराठी व इंग्रजी		
बौद्धिक चाचणी	२५	५०	माध्यमिक शालांत परीक्षा (S.S.C.)			

:- अभ्यासक्रम :-

मराठी, इंग्रजी, सामान्य ज्ञान व बौद्धिक चाचणी या विषयामध्ये खालील घटक/उपघटकांचा समावेश असेल

अ.क्र.	घटक व उपघटक
१.	मराठी <ul style="list-style-type: none"> • सर्वसाधारण शब्दसंग्रह • वाक्यरचना • व्याकरण • म्हणी व वाक्यप्रचार यांचा अर्थ आणि उपयोग • उताऱ्यावरील प्रश्न
२.	इंग्रजी <ul style="list-style-type: none"> • General Vocabulary • Sentence Structure • Grammar • Idioms & Phrases - their meaning and use • Comprehension
३.	सामान्य ज्ञान <ul style="list-style-type: none"> • आधुनिक भारताचा इतिहास

	<ul style="list-style-type: none"> • भारताचा व महाराष्ट्राचा भुगोल • भारतीय अर्थव्यवस्था • ग्रामप्रशासन, जिल्हा प्रशासन, राज्य प्रशासन — रचना संघटन , कार्ये • महाराष्ट्रातील समाज सुधारक • चालु घडामोडी • भारताचे शेजारील राष्ट्रांशी संबंध • कृषि आणि ग्रामीण विकास • महाराष्ट्रातील विविध जिल्हाचा भुगोल, सामाजिक इतिहास, हवामान इत्यादि स्थानिक बाबी / वैशिष्ट्ये
४.	बौद्धिक चाचणी <ul style="list-style-type: none"> • सामान्य बुद्धीमापन व आकलन • तर्क आधारीत प्रश्न • अंकगणित आधारीत प्रश्न

१२) पदाचे नांव - कनिष्ठ सर्वेक्षण सहाय्यक

विषय	प्रश्नसंख्या	गुण	दर्जा	माध्यम	परीक्षेचा कालावधी	प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप
मराठी	१५	३०	माध्यमिक शालांत परीक्षा (S.S.C.)	मराठी	दोन तास	वस्तुनिष्ठ बहुपर्यायी
इंग्रजी	१५	३०	माध्यमिक शालांत परीक्षा (S.S.C.)	इंग्रजी		
सामान्य ज्ञान	१५	३०	बारावी	मराठी व इंग्रजी		
बौद्धिक चाचणी	१५	३०	बारावी			
तांत्रिक	४०	८०	बारावी	मराठी व इंग्रजी		

:- अभ्यासक्रम :-

मराठी, इंग्रजी, सामान्य ज्ञान, बौद्धिक चाचणी व तांत्रिक या विषयामध्ये खालील घटक/उपघटकांचा समावेश असेल

अ.क्र.	घटक व उपघटक
१.	मराठी <ul style="list-style-type: none"> • सर्वसाधारण शब्दसंग्रह • वाक्यरचना • व्याकरण • म्हणी व वाक्प्रचार यांचा अर्थ आणि उपयोग • उतान्यावरील प्रश्न
२.	इंग्रजी <ul style="list-style-type: none"> • General Vocabulary • Sentence Structure • Grammar • Idioms & Phrases - their meaning and use • Comprehension
३.	सामान्य ज्ञान <ul style="list-style-type: none"> • आधुनिक भारताचा इतिहास • भारताचा व महाराष्ट्राचा भुगोल • भारतीय अर्थव्यवस्था • ग्रामप्रशासन, जिल्हा प्रशासन, राज्य प्रशासन — रचना संघटन , कार्ये

	<ul style="list-style-type: none"> • महाराष्ट्रातील समाज सुधारक • चालु घडामोडी • भारताचे शेजारील राष्ट्रांशी संबंध • कृषि आणि ग्रामीण विकास • महाराष्ट्रातील विविध जिल्हाचा भुगोल, सामाजिक इतिहास, हवामान इत्यादि स्थानिक बाबी / वैशिष्ट्ये
४.	<p>बौद्धिक चाचणी</p> <ul style="list-style-type: none"> • सामान्य बुद्धीमापन व आकलन • तर्क आधारीत प्रश्न • अंकगणित आधारीत प्रश्न
५.	<p>तांत्रिक</p> <p>भौतिक शास्त्र , रसायन शास्त्र , गणित , इंग्रजी या विषयातील उच्च माध्यमिक शालांत परीक्षा दर्जाचे प्रश्न, औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेचा भुमापक (सर्वेक्षक) अभ्यासक्रमवर आधारीत तसेच कृषी बाबतचा अभ्यासक्रम</p>